

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
17 квітня 2024 року**

Вінниця • «Нілан-ЛІТД» • 2024

УДК 37.015.3:111.6:355.01]:005.745

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 10 від 03.07.2024 року)

Рецензенти:

Волошина В. В., доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Саврасов М. В., доктор психологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри загальної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаського державного педагогічного університету», провідний науковий співробітник УНМЦ практичної психології соціальної роботи НАПН України.

Теоретичні та праксеологічні аспекти реалізації психолого-педагогічних наукових досліджень в умовах воєнного стану: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 17 квітня 2024 року). Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. 192 с.

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретичні та праксеологічні аспекти реалізації психолого-педагогічних наукових досліджень в умовах воєнного стану», що відбулася 17 квітня 2024 року в Київському університеті інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», опубліковано тези доповідей учасників, серед яких представники та співорганізатори конференції: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Запорізький національний університет, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Маріупольський державний університет. Розглянуті теоретичні та праксеологічні аспекти реалізації психолого-педагогічних наукових досліджень в сучасних умовах воєнного стану.

©Київський університет інтелектуальної власності та права
НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Автори, 2024

ISBN 978-966-924-610-3

© ТОВ «Нілан-ЛТД», 2024

ЄДИНЕ І МНОЖИННЕ Я: ЧИ ІСНУЄ АЛЬТЕРНАТИВА?

Лях В.В.

*д.ф.н., професор,
завідувач відділу історії
зарубіжної філософії*

Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАНУ

Лукашенко М.В.

*к.ф.н., ІFS інформований психолог,
Вінницький медичний фаховий коледж
ім. акад. Д. К. Заболотного*

Світоглядні зміни у сприйнятті себе та світу, які відбуваються у сьогоденні, повертають нас до дилеми множинного та єдиного та їхнього поєднання у погляді на природу психіки. Можливість конструювати власну множинну ідентичність з великого набору доступних у культурно-політичному полі постмодерного світу елементів, описану З. Бауманом у праці «Індивідуалізоване суспільство» [1], сьогодні змінюється можливістю пізнання та прояву власних субособистостей, які є складовими людської природи і обумовлені генно-культурною коеволюцією. Контекстом таких змін у налаштуванні оптики бачення людини, на думку Ф. Фукуями, є переключення з проблеми політики, контркультурного активізму та самореалізації на дещо більш глибинно особистісне, на пошук та відновлення внутрішнього Я як джерела щастя [2]. Та чи можливе здійснення такого проєкту, чи можливо знайти спосіб синтезу єдиного і множинного Я, і чи є це ознакою нашого часу?

Роздуми щодо множинного і єдиного у розумінні психіки людини цікавило мислителів з часів зародження філософського мислення і також було основою світоглядів різних первісних спільнот, займаючи чільне місце у практиках зцілення, наприклад, у шаманізмі. Традиція розуміння внутрішніх діалогів людини через розмову зі своїми частинами була наочно представлена у давньоєгипетському творі XXI ст. до н.е. «Розмова розчарованого зі своїм Ба». Людина, яка переживає кризу, говорить зі своїм Ба – безсмертною частиною, яка володіє наче іншою свідомістю, по-іншому бачить, висловлює та інтерпретує світ. В Давньому Єгипті виокремлювали такі частини та їх групи, як Ах (чистий дух), Ка (двійник), Ба (життєва сила), Рен (ім'я), Іб (серце), Шуїт (тінь), Сехем та ін. У Сократа ми також зустрічаємо згадки про діалог зі своєю внутрішньою субособистістю – даймонієм, від стану якого залежить і визначення щастя як евдемонії («доброї внутрішньої людини»). На філософському аналізі саморефлексії в контексті внутрішнього діалогу, ми зупинилися раніше [3]. З точки зору Платона, психіка людини складається з трьох основних різновидів душі, які між собою не змішувалися і мали різну локалізацію в тілі – голова, груди, живіт. У буддизмі особа розглядається як асамблея, що складається з чисельної кількості членів, дискусія між якими ніколи не припиняється (David-Neel, 1978, p. 130-131, цит. за Т. Холмс) [4].

Після часів Античності і Середньовіччя в Західноєвропейській філософії переважав розгляд людини крізь призму єдності її психіки в умовах дуалізму душі та тіла. Особливою богословською темою було розрізнення духу і душі, але

на цьому ми зупинятися не будемо. Така позиція єдності психіки сформувала основу для наукового вивчення психіки людини.

З часів розвитку справді наукової психології сформувалися такі уявлення про природу психіки людини, які можна об'єднати у чотири групи, залежно від інтерпретації єдності та множинності Я-особистості: 1) Група теорій, які розглядають людину крізь єдність психіки (когнітивно-поведінкові напрямки психології, гуманістичні напрямки); 2) Група, в якій є наполягають на множинному прояві єдиної психіки (теорія функціональних систем П. Анохіна, конфігуративне, або модульне Я Е. Тоффлера); 3) Група, в яку входять теорії, де множинність визнають і працюють з нею з метою досягнення єдності та узгодженості (психоаналіз, психосинтез, аналітична, гештальт-терапія та ін.); 4) В останній групі особливе місце займає терапія внутрішніх сімейних систем (IFS), в якій множинність визнається нормою і робота з внутрішньою системою відбувається за принципами роботи системної сімейної психотерапії. Альтернативою таким підходам є визнання відсутності Я, на чому наголошують, зокрема, Д. Деннет, Д. Свааб та ін. А містком між множинністю та відсутністю Я є поняття з буддистської психології – не-я (non-self), або anatta, яке, з парадоксальної точки зору Р. Шварца, і є Self з великої літери [5].

Зупинимося більш детально на IFS, яка унікально узгоджує світоглядну філософську концепцію множинності психіки, новітні знання про нервову систему та клінічну практику. Останні десятиліття IFS надзвичайно динамічно розвивається та розповсюджується по всьому світі, в тому числі і в Україні. Так, з часів повномасштабного вторгнення, фонд Self Leadership організував систему підтримки для українських психотерапевтів, завдяки чому сьогодні продовжується вивчення ефективного і актуального методу роботи з травмою. Унікальність цього методу полягає в тому, що травмованою бачиться не вся людина, а лише певна її частина, а джерелом зцілення є власна життєва енергія Self.

Модель «внутрішня сімейна система» (IFS) була розроблена Р. Шварцем більше тридцяти років тому. Як системний сімейний психотерапевт він працював з сім'ями, в яких ідентифікованими клієнтами були діти та підлітки з булемією та самоушкоджуючою поведінкою. Розпитуючи про те, що відбувалося в людині в періоді ескалації симптому, клієнти описували такі аспекти себе, які наче мали автономію та могли змусити їх робити щось, чого вони не хотіли. Також ці частини мали стосунки між собою. Це дуже нагадувало взаємодію між членами сім'ї, коли ірраціональна поведінка була симптомом складних взаємодій у системі [6]. Метод Р. Шварца передбачає відокремлення частини, яка переживає інтенсивні емоції і споглядаючи з позиції Self дати їй співчуття, розуміння та підтримку.

Множинна психіка людини являє собою спільноту/сім'ю субособистостей, ядром якої є Self. Кожна внутрішня частина є умовно дискретною субособистістю, яка володіє власними когнітивними, емоційними та поведінковими особливостями. Усі ці частини, з точки зору Р. Шварца, мають добрі наміри, навіть якщо їх поведінка може проявлятися як небезпечна чи руйнівна [7]. Метою терапії за методом IFS є досягнення гармонії у взаємодії між частинами, зцілення травмованих частин і допомога у знятті їхніх тягарів,

розрізнення Self та відновлення його лідерства у внутрішній системі. Same Self є тим джерелом зцілення, до якого звертається психотерапевт, а також тією фігурою, до якої формується прив'язаність, що надає особистості автентичності, автономності та резильєнтності. Властивостями Self є так звані 8 C's: calm (спокій), curious (цікавість), compassion (співчуття), confidence (впевненість), courage (сміливість), clarity (ясність), connectedness (готовність до контакту), creativity (творчість). Ознаки, за якими ми можемо визначити ступінь перебування людини в стані Self, є прояв таких його п'яти якостей (5 P's), як presence (присутність), persistence (наполегливість), perspective (бачення), playfulness (грайливість), patience (терпіння).

Внутрішні частини можна об'єднати у групи вигнанців та захисників (проактивних та реактивних). Проактивні захисники є так званими внутрішніми «менеджерами», які організують нашу повсякденну активність, контролюють роботу та відпочинок, попереджають про загрози і не дають повторитися травматичному досвіду. Особливістю психотерапевтичної роботи за методом IFS є повага до захисних функцій менеджерів, встановлення довірливих стосунків та отримання їхнього дозволу на звернення до «вигнанців». Саме до цієї другої групи належать зазвичай юні частини, які є більш вразливими, через те, що зберігають тягарі – травматичні спогади та почуття, наче застрягли у емоційно важкому минулому. Прояв вигнанців відбувається у вигляді тривоги, депресії та багатьох інших синдромів, описаних у DSM. При такому їхньому наближенні до свідомості, відбувається затоплення болісними відчуттями, що активує реактивні захисні частини. «Пожежниками» є саме ті частини, які мають відволікти та відокремити від болісних відчуттів, швидко переключають свідомість на щось, що приносить задоволення, зменшує болісні відчуття, але при цьому часто є ризикованим, екстремальним і соціально несхвальним. Крайнім проявом такого захисту від болю може бути вбивство чи самогубство.

Особливістю психотерапії внутрішніх сімейних систем є повага та встановлення надійного зв'язку із захисними частинами, отримання від них дозволу на роботу з вигнанцями. Як перші, так і другі, зазвичай залишаються у віці, коли відбулась травматична подія, тому їх копінг-стратегії зазвичай відповідають саме тому часу. Виведення частини вигнанця, яка завмерла в минулому у травматичних спогадах, у безпечне місце в теперішньому, дозволяє звільнити і захисників від необхідності виконувати екстремальну роль, яку вони вимушені були виконувати тривалий час. Після синхронізації в теперішньому зцілених та розвантажених від тягаря частин, можна дати їм обрати те, чим вони хочуть займатися в актуальному житті людини.

Отже, можна зробити висновок, що найбільш гармонійно особистість почуватиметься тоді, коли доречно активується та її частина, яка відповідає контексту, в якому перебуває людина. На думку Т. Холмса, самі частини набувають особливих форм тоді, коли мають виконувати певні ролі в той чи інший період життя і вони можуть змінювати свої форми тоді, коли змінюються умови [8, р. 14]. Оскільки концепт Я виконує певну функцію в процесі пристосування до навколишнього середовища, то в умовах постійної невизначеності, що є ознакою нашого часу, зростає роль Self, що відповідає за

узгодженість субособистостей та їх самореалізацію, що дає особі можливість набуття нових ідентичностей.

Список використаних джерел:

1. Bauman Z. (2001). *The Individualized Society*, 272 p.
2. Фукуяма Ф. (2023) Лібералізм і його протиріччя, 152 с.
3. Liakh V., Lukashenko M. (2020). Philosophical analysis of a personal's self-reflection in the context of internal dialogue (based on "The dispute of a man with his Ba"). *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 17, 18-27
<https://doi.org/10.15802/ampr.v0i17.206671>
4. Holmes T. (1994). Spirituality in Systemic Practice: An Internal Family Systems Perspective. *Journal of Systemic Therapies*, 13(3), 26-35
[https://www.academia.edu/30104213/Spirituality in Systemic Practice An Internal Family Systems Perspective](https://www.academia.edu/30104213/Spirituality_in_Systemic_Practice_An_Internal_Family_Systems_Perspective)
5. Sanford M. (2014) Actualizing Buddhature with the Internal Family Systems Model. *Psycho-Spiritual Approaches to Contemplative Transformation*, LST 4026
https://www.academia.edu/7204782/Actualizing_Buddhanature_with_the_Internal_Family_Systems_Model
6. Brenner E. G., Schwartz R. C., Becker C. (2023). Development of the internal family systems model: Honoring contributions from family systems therapies. *Family Process*, 62, 1290–1306. <https://doi.org/10.1111/famp.12943>
7. Schwartz R. C. (2021). No Bad Parts: [Healing Trauma and Restoring Wholeness with the Internal Family Systems Model](#), 216 p.
8. Holmes T., Holmes L. (2007) *Parts Work: An Illustrated Guide to Your Inner Life*, 130 p.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИФРОВОГО ГУМАНІЗМУ В ЕПОХУ ІНТЕРНЕТУ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Нікітенко В.О.,

*доктор філософських наук,
професор кафедри управління та адміністрування
Інженерного навчально-наукового інституту
імені Ю.М.Потебні
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

Трансформація цифрового гуманізму в епоху Інтернету та штучного інтелекту відбувається на багатьох рівнях і включає в себе як технологічні, так і культурні зміни. Інтернет відкриває безпрецедентні можливості для доступу до знань і інформації з будь-якої точки світу. Це дозволяє піднімати рівень освіти та розвивати гуманітарні цінності серед широких мас населення. Соціальні мережі та інші онлайн платформи дозволяють людям з різних куточків світу спілкуватися та обмінюватися думками. Це сприяє розвитку толерантності, культурного розмаїття та взаєморозуміння. Штучний інтелект відкриває нові можливості в багатьох сферах, включаючи медицину, освіту, транспорт і торгівлю.

Використання ШІ може полегшити життя людей, зменшити ризики та підвищити рівень комфорту. З впровадженням нових технологій виникають нові етичні проблеми, такі як приватність даних, безпека, а також вплив штучного інтелекту на робочі місця і суспільство в цілому. Зростання цифрової гуманізації може підсилювати нерівності, оскільки доступ до технологій